

Bibliografie

1. *Cadrul european comun de referință pentru limbi: învățare, predare, evaluare* /Comitetul Director pentru Educație “Studierea limbilor și cetățenia europeană”; trad. din lb. fr. de Gheorghe Moldovanu, Chișinău, S. n., 2003.
2. *Curriculum școlar pentru disciplina Limba și literatura română. Clasele a V-a – a IX-a, Lyceum, Chișinău, 2010.*
3. Rey, Bernard, Defrance, Anne, Pacearcă, Ștefan, Carette, Vincent, Kahn, Sabine. *Competențele în școală. Formare și evaluare*, Aramis Print, București, 2012.

PROIECTAREA CONȚINUTULUI UNUI CURS OPȚIONAL

Olga COSOVAN, dr., conf. univ.

Summary

In the context of increased community interest in school-level optional courses, the list of offers is of significant length and remains open. However, the development of a course curriculum needs to respect certain requirements. An optional course shall not repeat the contents and units of other mandatory or optional courses. It shall allow the building and development of specific competences, as stipulated by the curriculum and generated by key competences; respect a logical sequence of topics, be appropriate and adequate for the proposed students' age etc.

Tradițional, concepția unui curs, obligatoriu sau opțional, are în miez anumite conținuturi, sau răspunsul la întrebarea CE se învață la acest curs, care sunt temele centrale ale cursului. Pentru cursurile obligatorii, prezente în diferite sisteme educaționale, denumirile sunt stabilite de decenii sau chiar secole, sunt comparabile și oscilează în jurul câtorva nuclee: ar fi greu să ne imaginăm un plan-cadru care nu prevede, la faza preuniversitară, limba și literatura maternă sau limba de instruire în acel stat, limbile străine, matematica, istoria etc., cu anumite specificări, delimitări anunțate: limba și literatura română, limba franceză, geometria, istoria românilor, istoria universală etc. Cursurile opționale nu au vechimea și, respectiv, testarea în timp a

validității, unele sunt efemere la scara republicii sau eminentamente autoricești, iar denumirile lor sunt gândite după modelul celor obligatorii, care scot în prim-plan un subiect sau un obiectiv major, cum ar fi educația (fizică, tehnologică, muzicală etc., pentru drepturile omului, interculturală) sau competența pe care o dezvoltă: cultura comunicării, managementul proiectelor, administrarea sistemelor de calculatoare etc. În lumea contemporană, cu toate intersecțiile ei culturale, se întâmplă ca ideea unui curs opțional să fie inspirată de un curs obligatoriu în altă țară sau un curs introdus drept opțional să devină, cu timpul, obligatoriu.

Conceput pentru 34-68 sau chiar mai multe ore, un curs opțional provine dintr-un interes sporit al autorului față de o problemă, uneori chiar din pasiunea profesorului pentru cercetarea științifică sau din înțelegerea impactului formativ al cursului asupra elevilor. Cu toate acestea, procesul educațional al zilei de azi nu ar trebui să ofere *cât mai multă* informație, să fie dens (chiar deranjant de dens și plin!) de termeni, teorii, date etc. La momentul elaborării, nu ne vom propune să examinăm toate problemele existente în raport cu tematica anunțată, dar, în funcție de vârsta elevilor și contextul sociocultural în care trăiesc aceștia, scoate în relief niște probleme și pune accentele necesare în vederea soluționării lor. Or, din momentul conceperii unui curs opțional, autorul (sau autorii) trebuie să formuleze întreg sistemul de ecuații: cum se va numi cursul, ce conținuturi va aborda, ce competențe specifice va dezvolta sau va forma, cum vor fi evaluate aceste competențe intermediar și la finele cursului. Aceste „necunoscute” trebuie puse în sistem din start și raporturile dintre ele urmărite pe parcurs.

Așadar, cum proiectăm un curs opțional, ce conținuturi propunem? Conținuturile cursurilor opționale au o oarecare libertate. Totuși, conținuturile tematice, care se vor selecta din surse credibile, dar nu vor relua 100/100 structurile unor monografii științifice, ale cursurilor universitare, trebuie să corespundă unor cerințe, și anume:

- Să fie adecvate tematic la denumirea/domeniul specificat în denumirea cursului.

- Să nu repete conținuturile, unitățile tematice ale altor cursuri obligatorii sau opționale.

- Să permită, prin abordarea didactică a subiectelor de conținut, formarea și dezvoltarea competențelor specifice stipulate de curriculum.

- Să respecte o consecutivitate logică a temelor.

- Să fie adecvate vârstei elevilor cărora li se propune acest curs.

- Să fie realizabile (asimilabile) în limita de timp obișnuită pentru un curs opțional.

Coresponderea conținutului tematic al cursului opțional cu denumirea/domeniul specificat în denumire este crucială. De regulă, titlul cursului conține unul sau două elemente care proiectează selecția temelor din multitudinea de subiecte posibile.

Cerința ca un curs opțional să nu repete conținuturile, unitățile tematice ale altor cursuri se referă, mai întâi, la cursurile obligatorii. Chiar dacă un opțional se structurează pe dimensiunea extindere sau aprofundare, nu este corect ca acesta să fie doar un supliment de ore pentru studierea temelor mai dificile ale cursului de bază sau să fie un supliment de timp pentru exersare, și mai grav – pentru exersare în vederea pregătirii de examene. Cursul opțional trebuie să-și aducă partea de informație nouă, să creeze o abordare și viziune diferită de ceea ce se urmărește și se obține la cursul obligatoriu, deschizând alte perspective ale cercetării și valorificării cunoștințelor teoretice.

Vom încerca să prezentăm mai jos cum se adună conținuturile pentru 2 tipuri de opționale, în viziunea noastră, cursuri de integrare. Acestea nu au la moment un curriculum aprobat de Consiliul Național de Curriculum, dar actualitatea lor și posibilitatea elaborării sunt incontestabile. Și pentru unul, și pentru altul putem prezenta suficiente argumente care i-ar justifica existența.

Primul tip de curs se referă la *viața, activitatea și opera* personalității al cărei nume îl poartă instituția – *viața, activitatea și opera lui Mihai Eminescu, Mihail Sadoveanu, Gheorghe Asachi, Mircea Eliade, Nicolae Iorga, Dante Alighieri, Ciprian Porumbescu, Igor Vieru, Mihail Grecu* etc., etc., cursul nu trebuie să reia capitole din curriculumul și manualul de literatură română sau universală, iar în cazul personalităților care nu au fost scriitori, ci artiști, savanți, domnitori, oameni politici ai timpului – conținuturi din cursul de istorie. Conținuturile unor atare cursuri trebuie să se organizeze interdisciplinar sau chiar transdisciplinar, urmărind:

a) să creeze o viziune corectă asupra respectivei personalități, coerentă cu timpul, domeniul de activitate și ponderea în istoria și cultura națională, universală, locală;

b) să cultive o strategie de explorare, valorificare a datelor biografice, informațiilor despre o personalitate, de cercetare a operei.

În consecință, elevul, ori de câte ori va ajunge să-și formeze și să-și exprime opinia asupra unei personalități din timpurile trecute sau din lumea contemporană, va avea un reper pentru identificarea informației credibile, documentare, apreciere și argumentare, dincolo de elementarele biografii ale scriitorilor sau ale oamenilor politici, oferite de manualele de literatură și istorie.

Conținutul unui atare curs ar trebui să se concentreze asupra câtorva teme:

a) contextul istoric și mediul din care provine personalitatea respectivă (anii vieții trebuie să capete conturul evenimentelor majore ale epocii, raportarea la țara sau țările în care trăiește, studiază și activează, iar mediul social – explicații și comentarii);

b) activitatea /studiile /opera (în cazul scriitorilor, desigur, lectura unor texte care nu au fost abordate anterior trebuie să-și găsească locul, dar metodologia de lucru cu aceste texte trebuie să difere de demersul obișnuit pentru limba și literatura română. În cazul oamenilor de cultură – actori, compozitori, artiști plastici etc. – contactul cu OPERA va fi prioritar: vizionări, audiții, eventual,

vizite la sălile de expoziții și plenara utilizare a TIC pentru a detecta și aprecia valoarea care să fie calea de acces spre personalitatea dată. În cazul oamenilor politici, pot fi valorificate discursurile care s-au păstrat, citatele celebre care le poartă, legal, numele, memoriile lor, dacă există asemenea texte publicate;

c) reflectarea personalității în imagini (de la fotografiile păstrate și publicate, dacă acestea există, la portrete, monumente, expozate de muzeu, texte literare și filme despre acea personalitate): nu e suficient să recunoaștem în portrete un scriitor sau un savant, este necesar să examinăm și alte imagini, inclusiv artistice, care îi conturează plenar chipul.

d) aprecierile și amintirile contemporanilor deschid o altă cale de acces spre cunoașterea personalității marcante, dacă aceste aprecieri și amintiri există și sunt accesibile. Finalitatea unui atare curs, impactul lui formativ trebuie să fie promovarea valorilor, a exemplelor apreciabile: nu orice nume propriu devine denumire de instituție.

Al doilea tip de curs vine în contextul educația – competența – cultura și se referă la opțiunile generate de ideea alfabetizării. În opoziția alfabetizat/nealfabetizat (ca să nu spunem analfabet) primul este acela care cunoaște semnele ("literele") care i-ar ghida acțiunile în varii situații de viață, indiferent de profesie, studii, loc de trai, mediu social. Prevederile alfabetizării funcționale se raportează la un adolescent convențional de 15-16 ani, absolvent al treptei gimnaziale, care ar fi putut să se alfabetizeze de la diferite materii școlare, din educația informală și nonformală, dar nici o disciplină școlară nu și-a propus să asigure o alfabetizare funcțională în toată complexitatea ei, eficiență și de durată. Conținutul unui curs opțional de alfabetizare funcțională trebuie să se orienteze spre:

a) identificarea, formularea și soluționarea problemelor inerente vieții în lumea contemporană;

b) cultivarea deprinderii de a lua decizii independente și argumentate în baza unor informații sigure.

Ideea alfabetizării² funcționale este pusă în discuție în cercurile pedagogice de câteva decenii, urmată, de regulă, de 2 constatări serioase: elevii nu ating performanțele dorite în raport cu această alfabetizare și nu există, în majoritatea cazurilor, o materie școlară care și-ar asuma responsabilitatea pentru nivelul de alfabetizare funcțională, fie că vorbim despre alfabetizarea funcțională per ansamblu, fie că examinăm unele componente ale ei. Or, alfabetizarea este etapa precedentă competențelor, educației și culturii, ea implică o gamă largă de activități intelectuale de primă necesitate și nu se rezumă doar la lectură. Cum alfabetizarea propriu-zisă, sau literația, încă nu înseamnă competențe lectorale, nici alfabetizarea juridică și social-politică încă nu este competența civică. Dacă am încerca să construim tematica unui atare opțional, el ar trebui să adune subiecte din toate domeniile de alfabetizare[2, 140-144] sau să dezvolte doar o anume alfabetizare, de exemplu, alfabetizarea informațională sau de acțiune în situații de urgență.

Varianta minimă a acestui curs opțional, adecvat claselor a VIII-a-a IX-a, ar trebui să abordeze câte o problemă-cheie pentru fiecare alfabetizare, cu 1-2 derivate, în funcție de necesitățile elevilor. Pentru fiecare clasă, în varianta de lucru ar fi bine-venită o întrebare la care va răspunde secvența dată a demersului didactic.

Varianta maximă va genera un curs pentru toate clasele gimnaziale, care va pune bazele alfabetizărilor pe principii concentrice, astfel ca în fiecare clasă să se elucideze câte o problemă centrală de alfabetizare, corelată cu studierea disciplinelor obligatorii. Aspectul *florii de nufăr* (ca grafică de prezentare a cursului) se va completa cu specificări, subteme, întrebări pe care se va construi demersul respectiv.

Cum am menționat mai sus, una dintre cerințele față de cursul opțional este ca acesta să permită și să asigure, prin abordarea

---

² Nivelul de alfabetizare a elevilor (în lectură, științe și matematică) este ceea ce se evaluează în cadrul testării PISA. Sperăm ca alfabetizarea să nu fie interpretată drept capacitatea de a sonoriza literele unui text scris.

didactică a subiectelor de conținut, formarea și dezvoltarea competențelor specifice stipulate de curriculum. La rândul lor, aceste competențe specifice, elaborate de autorii cursului și aprobate de organele abilitate, trebuie să cadreze cu setul de competențe-cheie ale învățământului din Republica Moldova.

Oricare dintre cursurile opționale propuse elevilor trebuie să-și derive competențele specifice din cele citate mai sus, iar unitățile de conținut să permită dezvoltarea acestor competențe. O matrice elementară trebuie să pună în relație unitățile de conținut cu fiecare dintre competențele specifice. Nu așteptăm și nu credem că raportul trebuie să fie 1:1, adică fiecare dintre competențele specifice să se dezvolte pe o anumită unitate de conținut – dacă recunoaștem că o competență nu se formează la o oră sau doar la studierea unei teme, relația aceasta trebuie să aibă aspectul uni cluster. Dar nici nu credem că toate temele antrenează dezvoltarea tuturor competențelor în egală măsură. Ceea ce este vital e ca unitățile de conținut și competențele specifice stipulate să nu rămână în afara acestei relații. Nu are rost să declarăm dezvoltarea unei competențe specifice, dacă materialul științific implicat și strategia didactică propusă nu sunt pe aceeași lungime de undă cu acea competență. Și invers: nu are rost studiul unui subiect, dacă el nu dezvoltă nici una dintre competențele specifice acestei discipline.

Cât despre cuprinsul propriu-zis – consecutivitatea logică a subiectelor propuse de cele mai dese ori este dictată de o tradiție de predare a disciplinelor academice, care a stabilit oarecum ordinea importanței și tiparele. Există discipline pentru care se pot opera modificări în eșalonarea în timp a subiectelor (și opționalele se pretează, în majoritatea cazurilor, acestor transformări, nu este principial dacă se va aborda mai întâi subiectul *muzica* sau *tradițiile* în contextul culturii și civilizației spaniole; dar nu e corect să se studieze cum se face programarea unui robot, dacă nu s-a analizat mai întâi cum se construiește acesta).

Ca variantă, pentru cursul opțional în întregime și pentru fiecare unitate de conținut, putem recomanda cadrul ERRE (evocare – realizare a sensului – reflecție – extindere) [1] care și-a găsit aplicarea la clasă la diverse materii școlare și care ar fi, cu siguranță, potrivit pentru un demers didactic centrat pe cel ce învață. În acest caz, evocarea va crea climatul de curiozitate și motivație pentru studiul unei materii noi, realizarea sensului va aduce problemele și informațiile noi, care vor trebui procesate, analizate, supuse reflecției. În cele din urmă, fiecare unitate de conținut și cursul în întregime vor genera o extindere durabilă, care se va manifesta în abordările altor subiecte, în modalitatea de a gândi, de a lua decizii și în comportamentele elevilor. Pentru această viziune, conținutul cursului opțional trebuie să se construiască din evocare, realizare a sensului, reflecție și extindere.

Oricum ar fi, cine ia un curriculum în mână cu intenția de a preda, propune, realiza un curs opțional, gândit și elaborat de altcineva, trebuie să poată citi logica eșalonării conținuturilor, astfel ca în procesul proiectării acestea să formeze un întreg didactic. Operarea modificărilor în consecutivitatea de prezentare a subiectelor este posibilă, dacă ea nu contravine principiilor științifice și didactice.

Bibliografie

1. Cartaleanu, Tatiana, Cosovan, Olga, Goraș-Postică, Viorica, Lîsenco, Sergiu, Sclifos, Lia, Formare de competențe prin strategii didactice interactive, Centrul Educațional Pro Didactica, Chișinău, 2008.
2. Вершловский, С. Г., Матюшкина, М. Д., Функциональная грамотность выпускников школ, Социологические исследования, № 5, Май 2007.